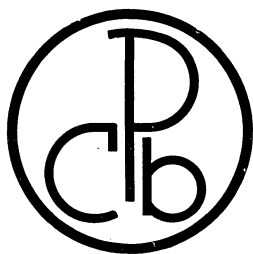


**EEN VERKENNING  
DER ECONOMISCHE TOEKOMST-  
MOGELIJKEDEN VAN NEDERLAND  
1950-1970**



---

**CENTRAAL PLANBUREAU**

---

'S-GRAVENHAGE

NOVEMBER 1955



## I n h o u d

	Blz.
TEN GELEIDE . . . . .	7
DEEL I. DE OPZET EN DE RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK . . . . .	10
I. DE OPZET VAN HET ONDERZOEK. . . . .	10
1. Doel der ramingen . . . . .	10
2. Methodologie ten aanzien van de ramingen . . . . .	12
3. Uitgangspunten der ramingen. . . . .	15
II. RESULTATEN VOOR DE VOLKSHUISHOUDING ALS GEHEEL. — SAMEN- VATTING TEN AANZIEN VAN DE BEDRIJFSTAKKEN . . . . .	21
1. Samenhang der ramingen . . . . .	21
2. Resultaten voor de volkshuishouding als geheel . . . . .	24
3. Samenvatting der resultaten voor de bedrijfstakken . . . . .	31
DEEL II. GEDETAILLEERDE UITWERKING DER RESULTATEN . . . . .	43
III. DE AFZETMOGELIJKHEDEN EN HET PRODUCTIEPATROON . . . . .	43
1. Uitvoer . . . . .	43
2. Invoervervanging . . . . .	53
3. Middelen en bestedingen . . . . .	57
4. Binnenlandse afzet . . . . .	57
5. Productiepatroon . . . . .	61
IV. WERKGELEGENHEID EN INVESTERINGEN . . . . .	72
1. Arbeidsproductiviteit en werkgelegenheid . . . . .	72
2. Emigratie en scholing . . . . .	82
3. Investerings, besparingen en energievoorziening . . . . .	94
V. HET ECONOMISCHE EVENWICHT . . . . .	106
1. Aspecten bij het betalingsbalansevenwicht . . . . .	106
2. De overheidsrekening . . . . .	112
3. Het evenwicht op de arbeidsmarkt . . . . .	114
VI. SLOTBESCHOUWING . . . . .	118
BIJLAGEN: A. De geografische spreiding van de werkgelegenheid in 1970	121
B. Afschrijvingen en vervangingsinvesteringen . . . . .	134
C. Het „normale” werkloosheidspercentage . . . . .	137

## LIJST VAN TABELLEN

Tabel	Blz.
II. 1. Volume-indices van de autonome uitvoer van goederen en diensten in 1970 . . . . .	25
II. 2. Nevendoelstellingen en richtlijnen, 1970 . . . . .	26
x II. 3. Resultaten voor 1970 ten aanzien van de volkshuishouding als geheel . . . . .	31
II. 4. Metaalnijverheid . . . . .	32
II. 5. Chemische nijverheid . . . . .	33
II. 6. Textiel- en kledingindustrie . . . . .	34
II. 7. Voedings- en genotmiddelenindustrie . . . . .	34
II. 8. Openbare nutsbedrijven . . . . .	35
II. 9. Mijnbouw . . . . .	36
II. 10. Bouwnijverheid . . . . .	37
II. 11. Overige industriële bedrijfstakken . . . . .	37
II. 12. Landbouw en visserij . . . . .	38
II. 13. Verkeersbedrijven . . . . .	39
II. 14. Overige diensten . . . . .	39
II. 15. Het aandeel van de bedrijfstakken in de expansie 1950—1970	40
II. 16. De uitbreiding van de kapitaalgoederenvoorraad naar sectoren, 1950—1970 . . . . .	41
III. 1. Bevolking en reële nationale inkomens in het buitenland, 1970	44
III. 2. Inkomenselasticiteiten van de buitenlandse vraag per bedrijfstak	45
III. 3. Componenten van de uitvoertoeneming 1953—1970 . . . . .	48
III. 4. De uitvoer van goederen in 1953 en 1970 naar landen en naar bedrijfstakken . . . . .	50
III. 5. Alternatieve ramingen van het uitvoervolume in 1970 . . . . .	53
III. 6. De maximale technische en economische mogelijkheid tot invoervervanging in 1950 . . . . .	55
x III. 7. Middelen en bestedingen, 1970 . . . . .	58
III. 8. Verbruikselasticiteiten per bedrijfstak . . . . .	60
III. 9. Alternatieve ramingen van de particuliere consumptie in 1970	61
III. 10. Alternatieve ramingen van de productie in 1970 . . . . .	62
III. 11. Het afzetpatroon en de kostenopbouw van de Nederlandse productie in 1950 . . . . .	64
III. 12. Het afzetpatroon en de kostenopbouw van de Nederlandse productie in 1970; basis-alternatief A . . . . .	66
III. 13. Het afzetpatroon en de kostenopbouw van de Nederlandse productie in 1970; basis-alternatief B . . . . .	68
III. 14. Het afzetpatroon en de kostenopbouw van de Nederlandse productie in 1970; basis-alternatief C . . . . .	70
x IV. 1. Het werkgelegenheidspatroon in 1970 . . . . .	75
IV. 2. Beroepsbevolking in industrie en dienstensector, 1899—1950 .	77

Tabel	Blz.
IV. 3. Alternatieve ramingen van de arbeidsproductiviteit en de werkgelegenheid in 1970 . . . . .	78
✓ IV. 4. Accres van de beroepsbevolking, 1950—1970 . . . . .	79
IV. 5. Elasticiteit van het aanbod van arbeid (aantallen) ten opzichte van het reële inkomen per hoofd in 1947 . . . . .	79
IV. 6. Bevolkingsvermindering als gevolg van emigratie . . . . .	81
IV. 7. Omvang van de bevolking en reëel inkomen per hoofd in 1970 . . . . .	82
IV. 8. Emigratiesaldo 1950—1970 en reëel inkomen per hoofd in 1970 . . . . .	83
IV. 9. Buitenlandse migratie, 1947—1954 . . . . .	85
✗ IV. 10. De omvang van het volledig dagonderwijs in 1950 en 1970 . . . . .	88
IV. 11. Aantallen geschoolden in de industrie in 1950 en 1970 . . . . .	90
IV. 12. Behoeftte aan geschoolden, 1950—1970. . . . .	92
IV. 13. Toetreding van geschoolden, 1946—1953 . . . . .	93
IV. 14. Investerings, 1950—1970 . . . . .	95
IV. 15. Alternatieve ramingen der investeringen, 1950—1970 . . . . .	97
IV. 16. Kapitaalintensiteit van de productie en kapitaalproductiviteit in 1970 . . . . .	98
IV. 17. Besparingen, 1925—1954 . . . . .	100
IV. 18. Raming der particuliere besparingen, 1950—1970 . . . . .	101
IV. 19. Netto investeringen en financieringsvorm, 1950—1970 . . . . .	101
IV. 20. Het specifieke energieverbruik in 1970. . . . .	103
IV. 21. Energieverbruik in 1950 en 1970 . . . . .	104
IV. 22. Verbruik en invoer van energie in 1970 . . . . .	105
V. 1. Quote-elasticiteit en reëel inkomen per hoofd in 1970 . . . . .	108
V. 2. Kostenopbouw van de afzet in 1950 . . . . .	108
V. 3. Loonpeil in 1970 . . . . .	109
V. 4. Kapitaaluitvoer in 1970 . . . . .	110
V. 5. Alternatief inzake kapitaaluitvoer in 1970 . . . . .	112
V. 6. Overheidsuitgaven en nationaal inkomen in 1970 . . . . .	113
VI. 1. Analyse van de productietoename, 1950—1970 . . . . .	120
A. 1. Totale werkgelegenheid per provincie in 1950 en 1970 . . . . .	124
A. 2. Werkgelegenheid per bedrijfstak en per provincie in 1950 en 1970 (manjaren) . . . . .	126
A. 3. Werkgelegenheid per bedrijfstak en per provincie in 1950 en 1970 (indices) . . . . .	128
A. 4. Natuurlijke groei van de beroepsbevolking per provincie, 1950—1970 . . . . .	130
A. 5. Regionale spreiding van de buitenlandse migratie, 1948—1952 . . . . .	131
A. 6. Het effect van het emigratiesaldo op de natuurlijke omvang van de beroepsbevolking per provincie in 1970 . . . . .	131
A. 7. Binnenlandse migratie, 1950—1970 . . . . .	132

Tabel	Blz.
A. 8. Binnenlandse migratie, 1890—1970 . . . . .	133
C. 1. Frictiewerkloosheid per beroepsgroep . . . . .	143
C. 2. „Normale” werkloosheid, per beroepsgroep en per provincie	143

---

### LIJST VAN GRAFIEKEN

Grafiek	Blz.
II. 1. Het reële nationale inkomen en het reële geografische product, 1900—1970 . . . . .	29
III. 1. Wereldhandelsvolume en Nederlands uitvoervolume, 1880—1970	52
IV. 1. Werkgelegenheid in de industrie en in de dienstensector . . .	76
IV. 2. Reëel inkomen per hoofd en emigratiesaldo in verband met prijsconcurrentie op buitenlandse markten in 1970 . . . . .	84
IV. 3. De relatieve ontwikkeling van enkele takken van onderwijs, 1900—1970 . . . . .	91
IV. 4. Gevolgen ener tweejarige volledige leerplichtverlenging voor het arbeidsaanbod van 14 t/m 18-jarigen . . . . .	91
A. 1. Regionale ontwikkeling van de werkgelegenheid in de metaalnijverheid, 1899—1952 . . . . .	123
A. 2. Regionale ontwikkeling van de werkgelegenheid, 1899—1970	125
C. 1. Plaatsings„kans” en werkloosheidspercentage, 1929—1952 . .	142
C. 2. Rouleringsduur en werkloosheidspercentage, 1929—1952 . .	142

## Ten geleide

Nu een tiental jaren na de bezetting de economische ontwikkeling zich meer in banen van geleidelijkheid voltrekt, rijst de vraag, in hoeverre het mogelijk is zich een denkbeeld te vormen ten aanzien van de ontwikkelingsmogelijkheden van onze volkshuishouding. Een verkenning van de economische toekomstmogelijkheden is namelijk niet alleen voor de Overheid, doch ook voor het bedrijfsleven van belang, zodra het gaat om beslissingen welke op enigszins lange termijn gevolgen met zich brengen.

Deze behoefte aan een oriëntering, welke zich uitstrekt over een periode van tien à twintig jaar, is niet alleen ten onzent, doch ook in het buitenland gevoeld. Zowel in de Verenigde Staten als in Frankrijk b.v. zijn, in opdracht van de Overheid zowel als van particuliere zijde, verschillende rapporten uitgebracht, welke een verkenning der economische situatie in meer verwijderde jaren als 1960 of 1975 beogen.

Het Nederlandse onderzoek, waarvan hier de resultaten worden gepresenteerd, wijkt zowel wat zijn opzet als zijn uitwerking betreft niet onaanzienlijk van deze buitenlandse studies af.

In de eerste plaats beoogt de onderhavige verkenning niet één voorspelling te leveren welke de meest waarschijnlijke ontwikkeling zou weergeven. Veeleer is getracht de grenzen aan te geven waarbinnen de economische ontwikkeling zich, behoudens zeer gunstige of zeer ongunstige omstandigheden zal voltrekken. Als gunstige, resp. ongunstige omstandigheden zijn daarbij in de eerste plaats de variatiemogelijkheden in de vraag naar onze uitvoerproducten in aanmerking genomen. Desgewenst kan het gemiddelde tussen deze grenzen als „richtcijfer” voor de beoordeling der toekomstige economische situatie worden gehanteerd, mits men zich er van bewust blijft, dat dit niet noodzakelijk de meest waarschijnlijke ontwikkeling representeert.

Een tweede punt van verschil is het feit, dat de cijfers voor de verschillende onderdelen en aspecten der volkshuishouding onderling geheel op elkaar zijn afgestemd, zodat het aldus verkregen beeld bij elk der drie bestudeerde ontwikkelingsmogelijkheden een logisch sluitend geheel vormt, waarbij de onderlinge samenhang tussen de economische verschijnselen in aanmerking is genomen.

Een derde punt van verschil is, dat door van deze samenhangen gebruik te maken tevens de voorwaarden konden worden nagegaan, waaronder — voor elk der drie beschouwde ontwikkelingsmogelijkheden van de uitvoer — een zo groot mogelijke welvaart zal kunnen worden gewaarborgd.

Juist deze samenhang der ramingen en de afhankelijkheid der verkregen uitkomsten van de veronderstellingen, welke ten aanzien van het verloop van de uitvoer en enkele andere factoren moesten worden gemaakt, maken het echter noodzakelijk, dat men zich bij de interpretatie der resultaten van dit onderzoek steeds bewust blijft van de praemissen, welke van geval tot geval aan de berekeningen ten grondslag zijn gelegd. Men hoede zich er daarom voor om b.v.

één als het ware geïsoleerde uitkomst van het onderzoek als een vaststaand „feit” te beschouwen, dat zich noodzakelijkerwijze ook onder geheel andere omstandigheden zal moeten voltrekken.

Voor een goed begrip der gegeven cijfers zij daarenboven opgemerkt, dat zij voor elk der behandelde alternatieven betrekking hebben op een conjunctureel gunstige situatie. Deze behandelingswijze van het vraagstuk was geboden. Allereerst kan momenteel nog niet worden overzien, hoe de stand van de conjunctuur in 1970 zal zijn. In de tweede plaats kan door een hoogconjunctuur met een laagconjunctuur te vergelijken het best een inzicht worden verkregen in de ontwikkelingsmogelijkheden welke op iets langere termijn voor onze volkshuishouding zijn weggelegd.

Houdt men deze beperking der ramingen voor ogen, dan mag het verheugend worden genoemd, dat de Nederlandse volkshuishouding in de periode 1950-1970 naar alle waarschijnlijkheid in een niet onbevredigende mate zal kunnen meedelen in een toeneming van de internationale welvaart, en dat onder normale omstandigheden de toekomstmogelijkheden voldoende ruimte zullen laten voor de ontplooiing van de initiatieven welke in ons volk leven.

Tenslotte zij er op gewezen, dat in hoofdzaak de economische aspecten van deze ontwikkeling zijn onderzocht. Met name is niet nagegaan in hoeverre de — secundaire — inkomensverdeling zich zal kunnen wijzigen. Evenmin is onderzocht in welke mate wensen op sociaal gebied te verwezenlijken zijn.

Het onderzoek werd, onder leiding van Prof. Dr P. J. Verdoorn en Drs C. A. van den Beld, verricht door de Afdeling Structurele Vraagstukken van het Centraal Planbureau.

